

Юлія Грон

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ РЕАЛІЙ ЯК ОДИНИЦЬ БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ В ДЕТЕКТИВНОМУ ЖАНРІ

У статті розглянуто особливості слів-реалій, які використовують в художніх творах та в детективі зокрема. Проаналізовано мовностилістичні особливості детективу як літературного твору. Досліджено наукові підходи до розуміння реалій як культурно маркованої лексики та розглянуто можливі способи перекладу реалій. Встановлено, що традиційно реалії можуть перекладатися за допомогою транслітерації/транскрипції, калькування, аналогу, опису, добору еквівалента. Найбільш поширеним способом передачі реалії є транскрибування.

Ключові слова: трансформації, адекватний переклад, національний колорит, реалія, безеквівалентна лексика, детектив, етнокультурний компонент.

Вступ. Лінгвістична наука вийшла на новий рівень дослідження мови, коли мовні явища аналізують не як ізольований від людини феномен, а в живому функціонуванні, враховуючи людський фактор в мові. Усі особливості народу та його країни, зміни, які відбуваються в суспільстві відображено у відповідних словах, які дослідники називають реаліями. Саме реалії містять у собі інформацію про країну, її звичаї та специфіку побуту й належать до лексики, яка викликає труднощі під час перекладу. Класифікація реалій та способи їхнього перекладу залишаються відкритими в сучасному перекладознавстві, позаяк інтерпретація таких мовних одиниць впливає на міжкультурну комунікацію, тому дослідження беззаперечно є **актуальним**. Питання про реалії, які є складовою частиною текстів творів детективного жанру, та виявлення продуктивних способів перекладу слів-реалій у детективних романах становлять особливий інтерес, адже вони є недостатньо вивченими, оскільки розглядалися поза художнім текстом.

Теоретичне підґрунтя. Передавання реалій іншою мовою привертає увагу багатьох лінгвістів і теоретиків перекладу. Способам передавання реалій присвячено роботи В. С. Виноградова, Л. С. Бархударова, С. І. Влахова та С. П. Флоріна, Р. П. Зорівчак, О. О. Реформатського, Я. І. Рецкера, Л. М. Соболева, Г. Д. Томахіна, А. В. Федорова, А. Д. Швейцера та інших дослідників. У перекладознавстві досліджуваному мовному явищу науковці надали низку різноманітних назв, які відображають його сутність. Найбільш поширеними є такі назви, як «слова з культурними компонентами», «безеквівалентна лексика», «етнографізм», «екзотична лексика» тощо.

© Грон Ю., 2021

DOI: 10.24025/2707-0573.1 (4).2021.232887

Методи дослідження. Методологічна основа дослідження ґрунтується на поєднанні принципів дефініційного та семантичного аналізу, а також дескриптивного методу та класифікації й систематизації. Використання семантичного аналізу дало змогу виявити об'єктивовані в 21 столітті структурні типи знань, які зафіксовані в сучасних українських та іншомовних джерелах. Дескриптивний аналіз використано для описання основних способів перекладу реалій у детективних творах.

Результати дослідження. Літературознавча енциклопедія трактує детектив як «різновид паралітератури, тобто белетристичні твори, написані за допомогою трафаретних прийомів, які є взірцем справжньої літератури. Ними можуть бути шпигунські, поліцейські, науково-фантастичні романи, комікси, які характеризуються гостросюжетністю, інтригою, несподіваними перипетіями, що завжди мають популярність» (Енциклопедія літературних произведень, с. 271). Е. Кардін вважає, що детективна література послуговується спрощеною мовою, тобто характерною для статичних героїв цього жанру (Кардін, с. 263). Твори такого жанру презентують героїв досить одноманітно, а відтак не виникає потреби давати опис внутрішнього світу персонажів. Це пояснює той факт, що письменники часто використовують нейтральні стилістичні фігури, зокрема епітети, метафори та порівняння. Також жанр детективного роману послуговується значною кількістю географічних назв, власних імен, етикетних шаблонів. Американський журналіст, художній критик С. Ван Дайн та автор багатьох англійських детективів Р. Нокс у своїх працях акцентують увагу на таких особливостях детективних творів: невеликий обсяг, нормативність та жорсткість жанрових законів, стереотипність поведінки персонажів, буденність навколишнього середовища, чітка сюжетна лінія та увага до її подієвої сторони, превалювання категорії таємничого, протиставлення неможливого та реального, специфічність образу головного персонажу (Ван Дайн, 1990, с. 150).

Перекладаючи твори детективного жанру, перекладачеві варто брати до уваги національні особливості твору, що здебільшого залежить від фонових знань як перекладача, так і читача. Одне із найскладніших завдань, яке постає перед перекладачем, це проблема перекладу реалій, що належать до групи лексичних одиниць із національно-культурним компонентом. Вони викликають суттєві труднощі під час перекладу, оскільки не тільки виконують роль художніх засобів у творі, але й передають національний колорит народу. Введення таких реалій у текст перекладу має важливе значення, оскільки адекватність перекладу можлива лише за умови передачі усіх складових тексту оригіналу.

Необхідно звернути увагу на те, що переклад будь-якого художнього твору відбувається з урахуванням однієї культури для іншої, а тому в процесі перекладу виникають складнощі, які пов'язані з відмінною перцепцією картин світу різних культур. В. С. Виноградов зазначає, що попри те, що різні мови по-різному репрезентують лексичну категоризацію дійсності, «загальний ареал знань про пізнане буття, яке отримує відображення в лексиці, як правило, збігається у всіх розвинених сучасних мовах» (Виноградов, 2006, с. 115). Він зауважує, що якщо спробувати тематично організовану лексику мови оригіналу та мови перекладу накласти одну на одну, то можна помітити, що всупереч відмінності та особливості організації тематичних груп, вона позначає майже один і той самий континуум дійсності, тобто відображає епоху, оскільки всі поняття мають своє найменування (Виноградов, 2006,

с. 118). В. С. Виноградов визначає п'ять способів перекладу реалій, до яких належать: транслітерація, уподібнення, описовий переклад, експлікативний переклад, гіпо-гіперонімічний переклад та калькування.

На думку С. Влахова та С. Флоріна «реалії ... не мають точних еквівалентів у інших мовах, а тому не можуть підлягати перекладу відповідно до загально визнаних правил та вимог і тому потребують особливого підходу» (Влахов, Флорин, 1980, с. 59). Передусім, Е. Гончаренко акцентує увагу на «етноунікальності» культурної інформації реалій, які характеризуються національною своєрідністю. Науковці переконані, що якщо слово відображає певний фрагмент реальності, тобто якість уявлення про неї, то саме етнокультурний компонент реалії має особливе значення щодо цього. У процесі перекладу реалій можна спостерігати зіткнення різних культур та цивілізацій, а не лише мовних систем (Гончаренко, 2005, с. 135).

Є. Верещагін та інші називають реалії безеквівалентною лексикою та переконані в тому, що їх перекладати неможливо (Верещагін, Костомаров, 1973, с. 60). Однак, реалія – це частина тексту оригіналу, а відтак адекватність перекладу є необхідною умовою. Отже, проблема полягає насамперед у тому як перекласти реалію, а не у можливості чи неможливості це зробити.

В. С. Колесникова вважає, що комунікація між письменником та його читачем має свої тонкощі, оскільки учасники цього процесу віддалені один від одного у просторі й часі (Колесникова, 2001, с. 64). Навіть тоді, коли реципієнт читає твір мовою перекладу, йому не завжди вдається адекватно сприйняти те чи інше авторське посилання, найтонші відтінки авторської думки та авторських задумів (Галєєва, 1997, с. 83–85). Процес комунікації між письменником та читачем мови перекладу набуває ще більш специфічних рис, оскільки перекладач є посередником між ними. Перекладач на свій розсуд передає думки, настрої та почуття. Відтак перед перекладачем постає завдання адекватно передати авторський задум (Колесникова, 2001, с. 67–68).

І. В. Гюббенет вважає, що коли читач сприймає літературний твір іноземною мовою, то завжди звертає особливу увагу на опис побуту, звичаїв, предметів обстановки тощо. Дослідниця переконана, що попри значні ідеологічні, суспільно-політичні, культурні та історичні відмінності читач може відчувати спільність, яка викликає певні асоціації, аналогії та порівняння, що допомагають зрозуміти чи здогадатися про справжнє значення того чи іншого явища (Гюббенет, 1991, с. 67–68). Перед тим, як розпочати переклад, перекладач має зрозуміти незнайому реалію в оригіналі, тобто її контекстуальне значення, з якою метою автор використав її та які мовностилістичні прийоми застосував, аби читач зміг зрозуміти її конотативний та денотативний зміст. «Чужа» реалія і є невідомою для читача, оскільки автор твору застосовує її у літературному творі з метою представлення нової дійсності. Насамперед відомі реалії не потребують осмислення, оскільки не викликають труднощів у читача. Не потребують осмислення так звані інтернаціональні реалії, оскільки завдяки поширеності читач уже має про них певне уявлення. Засобів осмислення потребують усі реалії, які невідомі реципієнтові, або якщо цього вимагає задум автора перекладного твору. Питання представлення та осмислення реалій у тексті важливе для перекладача, оскільки необхідність збереження їх значення в тексті перекладу зумовлено, з одного боку, їх місцем в оригіналі, що пов'язано із авторським задумом, а з іншого, це допоможе перекладачеві дібрати ті засоби, які зможуть допомогти зберегти реалії в перекладі (Гюббенет, 1991, с. 67–68).

В. В. Сдобніков та О. В. Петрова зазначають, що якщо перекладач зберігає у перекладі реалії, вони приваблюють увагу читача, мають особливе значення і є першочерговими навіть у тому разі, коли перекладач зробив їх максимально зрозумілими. На думку авторів, у творі виникає новий компонент, новий центр уваги, про який автор навіть не здогадувався. Це пояснює прагнення перекладача залишати в тексті тільки те, що за задумом автора мав сприймати читач (Сдобников, 2006, с. 392).

Виникає запитання: залишати чи навпаки знімати національну специфіку під час перекладу? Відповідь полягає у тому, що в художньому перекладі неможливо відтворити почуття і думки героїв, їх психологічний портрет без передачі певної системи загальноприйнятих цінностей. Проблема полягає ще й в тому, що не можна під час перекладу художньої літератури повністю замінити усі «чужі» реалії на «свої». Національну специфіку наскрізно відображено у художньому тексті. Тому, якщо англomовний текст повністю адаптувати до мови перекладу й замінити усі «чужі» реалії, то перекладач створить новий текст (Сдобников, Петрова, 2006, с. 393–394).

З іншого боку, якщо перекладач намагається зберегти під час перекладу всю національно-культурну специфіку оригіналу, то часто текст стає перенасиченим словами, значення яких потрібно додатково пояснювати, навіть додавати коментарі. Тому, на думку В. В. Сдобнікова та О. В. Петрової, для створення колориту найчастіше достатньо зберегти власні імена, географічні назви та інші власні назви, назви рослин та тварин, що асоціюються у читача з певною країною. Такі лексеми не потребують додаткових роз'яснень і не відволікають уваги читача (Сдобников, Петрова, 2006, с. 399–400).

Український дослідник В. В. Різун вважає переклад літературних творів одним із найбільш ефективних і популярних видів міжнародних контактів (Різун, 1982, с. 91). Через те він вимагає дбайливого й уважного ставлення до літературних надбань як до естетичного, літературного, мовного явища. Не можна не погодитися з думкою Т. А. Казакової, яка зазначає, що перекладачеві літературних творів суспільство ніби відводить роль посередника в адаптації знака оригіналу до умов іншомовної культури (Казакова, 1988, с. 47). Відповідно до цього, актуальною проблемою перекладу літературних творів є еквівалентність у перекладі, яка безпосередньо пов'язана з такими аспектами як переклад безеквівалентної лексики та відтворення національних особливостей оригіналу (Різун, 1982, с. 91).

О. Хан зауважує, що кількість реалій безпосередньо залежить від типу тексту. Дослідниця зазначає, що детектив має незначну кількість реалій порівняно з історичними романами, пригодницькою літературою чи фольклором. Але О. Хан також констатує, що зважаючи на те, що реалії презентують у творі національний та історичний колорит, їх переклад у детективних творах є першочерговим завданням перекладача (Хан, 2009, с. 105–108).

Завдання перекладача ускладнено необхідністю брати до уваги різноманітні стилістичні, жанрові, авторські аспекти тексту оригіналу, що є індивідуальними, а відтак не можна віднайти єдиного, універсального засобу передачі. Тому в такій ситуації перекладач повинен спиратися на загальні правила перекладу, своє відчуття мови, досвід та контекст й обирати той спосіб, який є найбільш влучним і вдалим у певній конкретній ситуації (Латишев, 2000, с. 79).

Адекватний переклад специфічних лексичних одиниць англійської мови ґрунтується на врахуванні особливостей лексем тексту вихідної мови, їх денотативного та конотативного значення, структури. Переклад історичних реалій з англійської мови є досить складним, оскільки така фонова лексика тісно пов'язана з використанням історизмів, архаїзмів, що впливає на сприйняття залежно від конкретної мовленнєвої ситуації.

Р. Зорівчак зазначає, що перша головна умова адекватного відтворення реалій – це знання культурних особливостей народу. Перекладач повинен вміти користуватися ресурсами рідної мови, уявляти які б назви мали ті чи інші реалії, якби вони використовувалися в житті його народу, здійснюючи переклад, який може передати відповідні національні стереотипи, людські відносини, звичаї тощо. Головною умовою є те, щоб перекладач чітко та правильно розумів реалії, їх контекстуальне значення, яке допоможе дібрати відповідний варіант відтворення (Зорівчак, 1994, с. 106).

Реалії мають необмежене стилістичне використання. Проблема полягає в тому, що в тексті оригіналу реалія органічно вплітається та сприймається як щось невід'ємне й зрозуміле для носіїв мови. У такому разі перед перекладачем постає дилема. З одного боку, він повинен передати специфіку такої лексеми, з іншого — спробувати зберегти звичність і втратити специфіку. Це особливо стосується детективів, які мають значну кількість культурологічних лакун, що характеризують час дії творів. Перекладач може прийняти правильне рішення, якщо він добре знає культуру й традиції мови оригіналу, розуміє зображувальні можливості вписаного в текст слова й водночас володіє рідною мовою.

Засоби перекладу реалій кожен раз ставлять перекладача перед вибором: транскрибувати чи перекладати. С. І. Влахов і С. П. Флорін вважають, що вибір перекладацької стратегії залежить від таких чинників як характер тексту та роль реалії у контексті, характер реалії, мова оригіналу та мова перекладу, читач тексту. Науковці зазначають, що в науковому тексті реалії зазвичай виконують функцію термінів, а тому відтворюються відповідними термінами; у науково-популярному творі, як правило, подають коментарі згідно з пізнавальними напрямками твору; завдяки екзотичності пригудницьких творів часто під час перекладу реалії використовують транскрипцію.

На вибір перекладацької трансформації транскрипції чи перекладу також впливає функція реалії в змісті твору, її колоритність. Якщо перекладач застосує транскрипцію, то «звичайні та звичні у мові оригіналу слова й вислови у мові перекладу випадають із загального лексичного оточення, вони будуть відрізнятися своєю незвичністю, а тому привертатимуть увагу читача» (Влахов, Флорин, 1980, с. 439), а це може зруйнувати баланс між змістом і формою, що є характерною рисою адекватного перекладу. Якщо ж реалію перекладати по-іншому, то може бути втрачене її особливе забарвлення, тобто зникне необхідна частина національного або історичного колориту. Характер реалії означає низку її особливостей, як мовної одиниці в лексичних системах вихідної мови та мови перекладу, а також таких факторів як її відомість чи невідомість, літературна й мовна традиція, її приналежність до відповідного класу предметів, часу, місця тощо. Вибір способу перекладу також залежить від вихідної мови та мови перекладу, а саме її граматичних та словотвірних особливостей, культури мови та прийняття чи неприйняття реалій.

Не менш важливим фактором у перекладі реалій є орієнтованість на читача, тобто чи зрозумілі реципієнту такі лексеми. У разі, якщо вони є незрозумілі, то чи зможе читач зрозуміти їх за контекстом. Перекладачеві необхідно враховувати той факт, чи зможе він зберегти бажаний ефект реалії в оригіналі (Влахов, Флорин, 1980, с. 92–93).

Враховуючи наведені вище фактори, що впливають на переклад реалій, С. І. Влахов та С. П. Флорин пропонують такі перекладацькі стратегії як заміни під час перекладу: транслітерація, калькування, використання напівкальки, приблизний переклад, неологізм, добір аналогу, опис, пояснення, контекстуальний переклад.

І. В. Корунець також вказує на низку факторів, які можуть вплинути на переклад безеквівалентної лексики, зокрема як мовні, так і позамовні. Це пов'язано з семантичною та структурною складністю національно-зумовленого лексикона вихідної мови. Особистість перекладача й мета перекладу також впливають на переклад реалій (Корунець, 2001, с. 193).

В. М. Комісаров пропонує класифікацію okazіональних відповідностей, які може створювати перекладач під час перекладу безеквівалентної лексики. На його думку, наступні види okazіональних відповідностей можуть використовуватися перекладачем. Запозичення відтворюють у мові перекладу форму іншомовного слова й створюються за допомогою перекладацького транскрибування або транслітерації. Кальки використовують для поморфемного перекладу слова чи словосполучення. Аналоги створюються за допомогою добору найближчої за значенням одиниці. Лексичні заміни утворюються тоді, коли безеквівалентна лексема перекладається за допомогою перекладацьких трансформацій. У разі неможливості створити відповідність зазначеними вище способами, то перекладач повинен вдаватися до опису (Комісаров, 1988, с. 96). Отже, В. М. Комісаров не пропонує способів передачі реалій, а лише відзначає відповідності, які утворюються в результаті використання певного прийому перекладу.

О. О. Іванов вважає за доцільне використовувати чотири основні способи перекладу культурномаркованої безеквівалентної лексики (Іванов, 1985, с. 53–61). Транслітерація або транскрипція рекомендується лише тоді, коли іноземний читач добре обізнаний з денотатом безеквівалентної лексики. Калькування є доречним, коли до тексту перекладу залучають новоутворення, які створені самим перекладачем. Інколи зміст і колорит безеквівалентної лексики може зберігатися. Описовий метод використовують якщо неможливо використати будь-який із попередніх методів. Приблизний переклад допомагає передати предметний зміст безеквівалентної одиниці, проте конотація лексеми втрачається.

М. П. Кочерган зауважує, що перекладач може вибирати транскрипцію чи переклад, зважаючи на граматичні та словотвірні особливості мови, культуру мови та прийняття чи неприйняття реалії. Реалія може перекладатися засобами будь-якої мови, але варто пам'ятати про стислість, яка досягається транскрибуванням (Кочерган, 1999, с. 42–45). Вибір прийому передачі реалії також може залежати від суб'єктивних факторів.

Перекладач завжди орієнтується на читача й розуміти, що реалії, які були перекладені за допомогою транскрипції, не будуть органічно вплітатися в текст, то читач, скоріш за все, їх не зрозуміє, а тому комунікативна мета перекладу не буде досягнута. Те саме трапиться у разі перекладу іншими

засобами, до того ж колорит також не буде збережено. Зокрема, у класичних детективах Агати Крісті найбільш поширені побутові реалії, реалії природи, суспільного життя, державно-адміністративного устрою, ономастичні реалії. Ономастичні реалії становлять одну з найбільших груп та перекладаються транслітерацією.

Висновки. Переклад слів-реалій — це багатосторонній процес, якому науковці приділили значну увагу, а відтак характеризується різноманітними підходами. По-перше, у процесі перекладу реалій ми маємо змогу познайомитися за побутом, історією, культурою, традиціями, звичаями, менталітетом народу, зображених у детективі. По-друге, слова-реалії становлять значний лінгвістичний інтерес, позаяк цей клас слів зберігає особливості лінгвокультури в синхронічному та діахронічному аспектах. У детективній художній літературі такі лексеми покликані не тільки відтворити особливу атмосферу роману, але й передати неповторний національний колорит культури країни.

Бібліографія

- Ван Дайн, С. (1999). *Как сделать детектив*. Москва: Радуга.
- Верещагин, Е. М., Костомаров, В. Г. (1973). *Язык и культура*. Москва: Русский язык.
- Виноградов, В. С. (2006). *Перевод. Общие и лексические вопросы*. Москва: Книжный дом «Университет».
- Влахов, С. И., Флорин, С. П. (1980). *Непереводимое в переводе*. Москва: Международные отношения.
- Гончаренко, Э. П. (2005). О роли реалий в процессе реализации межкультурной функции перевода. *Университетское переводоведение. Материалы VII Международной научной конференции по переводоведению «Федоровские чтения»*. 7. 134–143.
- Галесва, Н. Л. (1997). *Основы діяльнісної теорії перекладу*. Тверь: Тверской государственный университет.
- Гюббенет, І. В. (1991). *Основы філологічної інтерпретації літературно-художнього тексту*. Москва: Изд-во МГУ.
- Зорівчак, Р. П. (1994). *Реалія в художньому мовленні; перекладознавчий аспект*. Львів: Іноземна філологія.
- Иванов, А. О. (1985). *Английская безэквивалентная лексика и ее перевод на русский язык*. Ленинград: ЛГУ.
- Кардин, Э. В. (1991). *Секрет успеха (о детективном жанре)*. Москва: Сов. писатель.
- Колесникова, В. С. (2001). До проблеми художнього перекладу як мовленнєво-мисленнєвої діяльності. *Світ мови та міжкультурна комунікація*. 1. 64–67.
- Комиссаров, В. Н. (1990). *Теория перевода (лингвистические аспекты)*. Москва: Высшая школа.
- Комісаров, В. Н., Черняківська, Л. А., Латишев, Л. К. (1988). *Текст і переклад*. Москва: Наука.
- Корунець, І. В. (2001). *Теорія і практика перекладу (аспектний переклад)*. Вінниця: Нова Книга.
- Кочерган, М. П. (1999). До питання про безеквівалентну лексику і лакуни та способи їх компенсації. В М.П. Кочерган (Відп. ред.), *Міжнар. наук. конфер. із проблем зіставної семантики. 23-25 вересня*. (сс. 42–45). Київ.
- Різун, В. В. (1982). До питання про соціально-культурну адаптацію художнього твору. В *Теорія і практика перекладу*. (сс. 3–12). Київ: Вища школа.
- Сдобников, В. В., Петрова, О. В. (2007). *Теория перевода*. Москва: АСТ: Восток-Запад.
- Стахорский, С. В. (1998). *Энциклопедия литературных произведений*. Москва: Вагриус.
- Хан, О. (2009). Особливості перекладу реалій у контексті детективної оповіді. *Південний архів. Збірник наукових праць. Філологічні науки*. 46. 105–108.

References

- Van Dajn, S. (1999). *Kak sdelat' detektiv*. Moskva: Raduga.
- Vereshchagin, E. M., Kostomarov, V. G. (1973). *Yazyk i kul'tura*. Moskva: Russkij jazyk.
- Vinogradov, V. S. (2006). *Perevod. Obshchie i leksicheskie voprosy*. Moskva: Knizhnyj dom «Unversitet».
- Vlahov, S.I., Florin, S.P. (1980). *Neperevodimoe v perevode*. Moskva: Mezhdunarodnye otnosheniya.
- Goncharenko, Je. P. (2005). O roli realij v processe realizacii mezhkul'turnoj funkcii perevoda. *Universitetskoe perevodovedenie. Materialy VII Mezhdunarodnoj nauchnoj konferencii po perevodovedeniju «Fedorovskie chtenija»*. 7. 134–143.
- Galeeva, N. L. (1997). *Osnovi diyal'nisnoj teorii perekladu*. Tver: Tvers'koj gosudarstvennyj universitet.
- Gyubbenet, I. V. (1991). *Osnovy` filologichnoyi interpretaciyi literaturno-xudozhn`ogo tekstu*. Moskva: Izd-vo MGU.
- Zorivchak, R. P. (1994). *Realiya v xudozhn`omu movlenni; perekladoznavchij aspekt*. Lviv: Inozemna filologiya.
- Ivanov, A. O. (1985). *Anglijskaya bezekvivalentnaya leksika i ee perevod na russkij yazyk*. Leningrad: LGU.
- Kardin, E. V. (1991). *Sekret uspekha (o detektivnom zhanre)*. Moskva: Sov. pisatel'.
- Kolesnikova, V.S. (2001). Do problemi hudozhn'ogo perekladu yak movlennevo-mislennevoï diyal'nosti. *Svit movi ta mizhkul'turna komunikaciya*. 1. 64–67.
- Komissarov, V. N. (1990). *Teoriya perevoda (lingvisticheskie aspekty)*. Moskva.: Vysshaja shkola.
- Komisarov, V. N., Chernyakovs`ka, L.A., Laty`shev, L.K. (1988). *Tekst i pereklad*. Moskva: Nauka.
- Korunecz`, I. V. (2001). *Teoriya i prakty`ka perekladu (aspektny`j pereklad)*. Vinny`cya: Nova Kny`ga.
- Kochergan, M. P. (1999). Do py`tannya pro bezekvivalentnu leksy`ku i lakuny` ta sposoby` yix kompensaciyi. In M. P. Kochergan (Ed.), *Mizhnar. nauk. konfer. iz problem zistavnoyi semanty`ky*. 23-25 veresnia. (ss. 42–45). Kyiv.
- Rizun, V. V. (1982). Do py`tannya pro social`no-kul`turnu adaptaciyu xudozhn`ogo tvoriv. In *Teoriya i prakty`ka perekladu*. (ss. 3–12). Kyiv: Vy`shha shkola.
- Sdobnikov, V. V., Petrova, O. V. (2007). *Teoriya perevoda*. Moskva: AST: Vostok-Zapad.
- Stahorskij, S. V. (1998). *Enciklopedija literaturnyh proizvedenij*. Moskva: Vagrius.
- Khan, O. (2009). Osoblyvosti perekladu realiy u konteksti detektyvnoyi opovidy. *Pivdennyy arkhiv. Zbirnyk naukovykh prats'. Filolohichni nauky*. 46. 105–108.

Резюме

Грон Юлія

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ РЕАЛІЙ
ЯК ОДИНИЦЬ БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ
У ДЕТЕКТИВНОМУ ЖАНРІ

Формулювання проблеми. Усі особливості народу та його країни, зміни, які відбуваються в суспільстві, відображено у відповідних словах, які дослідники називають реаліями. Саме реалії містять у собі інформацію про країну, її звичаї та певну специфіку побуту й належать до лексики, яка викликає певні труднощі під час перекладу. Проблема сутності, типів реалій і способів їхнього перекладу залишається відкритою, оскільки якість міжкультурної комунікації залежить від коректного використання слів-реалій, що зумовлює актуальність дослідження.

Мета статті. Питання про реалії, які є складовою частиною текстів творів детективного жанру, та виявлення продуктивних способів перекладу слів-

реалій у детективних романах становить особливий інтерес адже вони є недостатньо вивченими, оскільки розглядалися поза художнім текстом. Мета розвідки полягає у вивченні можливих способів перекладу реалій, які використовують у художніх творах.

Методи дослідження. Методологічна основа дослідження ґрунтується на поєднанні принципів дефініційного та семантичного аналізу, а також на описативному методі та класифікації й систематизації.

Основні результати дослідження. У процесі перекладу творів детективного жанру необхідно враховувати особливості національного забарвлення твору, яке залежить від фонових знань як перекладача, так і читача. Одним із найскладніших завдань перекладача є переклад таких реалій, що належать до групи лексичних одиниць із національно-культурним компонентом. Такі лексичні одиниці становлять суттєві труднощі під час перекладу, позаяк не тільки відіграють художню роль у творі, але й передають національний колорит народу. Визначено п'ять способів перекладу реалій, до яких належать транслітерація, уподібнення, описовий переклад, експлікативний переклад, гіпо-гіперонімічний переклад та калькування. Реалії належать до безеквівалентної лексики. У художньому перекладі складно відтворити почуття та думки героїв, їхній психологічний портрет без передавання певної системи загальноприйнятих цінностей. Для створення колориту найчастіше достатньо зберегти власні імена, географічні назви та інші власні назви, також назви рослин та тварин, що асоціюються в читача з певною країною. Такі лексеми не потребують додаткових роз'яснень і не відволікають уваги читача.

Висновки і перспективи. Переклад слів-реалій — це багатосторонній процес, якому науковці приділяють значну увагу, а відтак характеризується різноманітними підходами. По-перше, у процесі перекладу реалій ми маємо змогу познайомитися з побутом, історією, культурою, традиціями, звичаями, менталітетом народу, зображених у детективі. По-друге, слова-реалії викликають значний лінгвістичний інтерес, оскільки цей клас слів зберігає особливості лінгвокультури в синхронічному та діахронічному аспектах. У детективній художній літературі такі лексеми покликані не тільки відтворити особливості атмосфери сюжету, але й передати особливий національний колорит культури країни.

Ключові слова: реалія, безеквівалентна лексика, детектив, трансформація, лексикон.

Abstract

Hron Yulia

PROBLEMS OF TRANSLATING REALIAS AS UNITS OF NON-EQUIVALENT VOCABULARY IN THE DETECTIVE GENRE

Problem statement. All the features of the nation and their country, the changes, taking place in society, are reflected in the corresponding words that researchers call realias. It is the culture-specific elements that contain information about the country, its customs and certain particularities of everyday life and belong to the vocabulary that causes certain difficulties in translation. The issue of the nature, types of realias and methods of their translation remains open, since the quality of cross-cultural communication depends on the correct use of culture-specific elements, which determines the relevance of the research.

Purpose of the article. Questions about the realias that are an integral part of the texts of works of the detective genre, and the identification of productive ways to translate them in detective novels are of particular interest, because they are insufficiently studied, since they were considered outside the literary text. The purpose of the study is to investigate possible ways to translate the realias used in works of art.

Research methods. The methodological basis of the research is based on a combination of the principles of definitive and semantic analysis, as well as a descriptive method and classification and systematization.

Main results of the study. When translating works of the detective genre, the translator should take into account the peculiarities of the national coloring of the work, which mainly depends on the background knowledge of both the translator and the reader. One of the most difficult tasks of a translator is the problem of translating realias belonging to the group of lexical units with a national and cultural component, which pose significant difficulties in translation, since they not only play an artistic role in the work, but also convey the national flavor of the people. V. S. Vinogradov identifies five ways to translate realias, which include transliteration, descriptive translation, explicative translation, hypo-hyperonymic translation, and calquing. Y. Vereshchagin and others consider realities non-equivalent vocabulary and are convinced that it is impossible to translate them. V. V. Sdobnikov and O. V. Petrova note that in artistic translations it is impossible to reproduce the feelings and thoughts of the characters, their psychological portrait without transmitting a certain system of generally accepted values. To create a color, it is often enough to save proper names, geographical names, and other proper names, plant and animal names that the reader associates with a particular country. Such words do not require additional explanations and do not distract the reader's attention.

Conclusions and prospects. Translation of realias is a multi-faceted process that has received a considerable attention from scientists, and therefore is characterized by a variety of approaches. Firstly, in the process of translating realias, we have the opportunity to study the everyday life, history, culture, traditions, customs, and mentality of the times and peoples depicted in the detective story. Secondly, realias are of considerable linguistic interest, since this class of words preserves the features of linguoculture in synchronic and diachronic aspects. In detective fiction, such items are designed not only to recreate the features of the plot atmosphere, but also to convey a special national flavor of the country's culture.

Keywords: realia, non-equivalent vocabulary, detective story, transformation, lexicon.

Відомості про автора

Грон Юлія, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри прикладної лінгвістики та перекладу, Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси (Україна), e-mail: yuliamakarenko19@gmail.com

Hron Yulia, PhD, assistant professor, Department of applied linguistics and translation, Cherkasy State Technological University, Cherkasy (Ukraine), e-mail: yuliamakarenko19@gmail.com

ORCID 0000-0002-0261-7843

Надійшла до редакції 29 травня 2021 року
Прийнято до друку 13 червня 2021 року